

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio IV. De Censibus, seu Redditibus annuis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

Q U Æ S T I O IV.

De Censibus, seu Redditibus annuis.

Nomen Census sumitur a censendo, seu æstimando, nam pro æstimatione bonorum uniuscujusque solvi debebant Principi tributa; Unde factum est, ut Census sumatur pro ipso tributo, seu pensione, quo pacto sumitur Matth. 22., quando dicitur: *Licet Censum dare Casari, an non?* Sed in casu nostro sumitur Census pro jure ad annuos redditus ex re alterius percipiendos: Et de hoc quærendum Primo, Quid, & Quotuplex sit? Secundo, Quænam conditiones requirantur jure naturæ, ne Census sit usurarius? Tertio, Quænam conditiones requirantur jure positivo Canonico? Expediuntur demum, quæ supersunt de Censibus discutienda.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Census?

- I. *Definitur Census, quod sit jus exigendi annuam pensionem ex re fructifera alterius. Nomine autem rei venit hic etiam Persona, qua possit lucrari.*
- II. *Ratione modi dividitur Census in Reservatum, & Consignativum, Per illum transfertur res, reservato jure ad pensiones. Per istum retinetur res sua, & consignatur alteri jus ad pensiones.*
- III. *Ratione rerum Consignativus subdividitur in Realem, Personalem, & Mixtum. Quamvis singuli ex his Censibus jure natura sine liciti servatis debitis conditionibus; ac spectata Bulla Piana solum licitus est Census Consignativus Realis fundatus in sola re immobili.*
- IV. *Dividitur etiam Census in Fructuarium, & Pecuniarium: Ille importat jus ad fructus, hic ad pecuniam.*
- V. *Ratione durationis dividitur etiam in Temporalem, Vitalium, & Perpetuum. Rursus in Redimibilem, & Irredimibilem; hic tamen a Pio V. prohibetur; juxta conditiones Bullæ Piane celebrandus est Census, ubi ea Bulla sit recepta; secus juxta consuetudinem receptam regionis.*

VI. *Census personalis probabilis non est usurarius, si debita conditiones serventur.*

I. **Q**uæritur primo: Quid sit Census?

Respondeo, esse *jus exigendi annuam pensionem ex re fructifera alterius*: Unde Census non est ipsa annua pensio, nec res Censui subjecta, nec ipse Contractus, quo tale jus acquiritur, sed est ipsum jus, quod est in acquirente illud, qui dicitur Censualista, vel Censitor; cui juri correspondet obligatio solvendi dictam pensionem in altero, qui dicitur Censuarius: Quamvis autem jus ad annuam pensionem possit haberi ex aliis Contractibus, puta ex donatione, locatione, commutatione, emptione, &c., dicitur tamen Census, si tale jus ematur, & fundetur in re fructifera alterius; Nomine autem rei comprehenditur etiam Persona, & nomine rei fructifera intelligitur qualibet res

L uti-

utilis, ut ager, pecunia, persona potens lucrari, aut sperans bona, aut potens vendi, & in servitutem trahi, &c.

II. Quæritur secundo: Quotupliciter Census dividatur?

Respondeo dividi primo ratione modi in Reservativum, & Consignativum. Reservativus dicitur, quando quis transfert in alterum rem suam donando, vel vendendo illam, reservato sibi jure ad annuam pensionem super eadem re. Consignativus vero dicitur, quando quis super bonis suis, quæ sibi retinet, consignat, seu dat alteri jus ad annuam pensionem: Quare hoc jus consignatum dicitur Census consignativus, sicut jus reservatum dicitur Census reservativus.

III. Subdividitur Census consignativus ratione rei, super qua fundatur, in Realem, Personalem, & mixtum. Realis est, quando fundatur super re condistincta a persona, verbi gratia super vinea, qua pereunte ipse Census perit. Personalis fundatur super sola persona fructifera, seu quæ habet, vel sperat bona, vel potest ex suo labore aliquid acquirere; itaut ad ejus mortem pereat census, nisi huic contractui censualitio personali superaddatur in securitatem solutionis alia res tanquam hypotheca, ad hoc ut ex ea percipiatur annua pensio, quando non potest percipi a persona, sive quia redditur impotens, sive quia moritur, prout conventum fuerit; Quamvis hæc hypotheca superaddita, cum sit nova obligatio, compensanda sit pretio suo. Demum dicitur Mixtus, qui fundatur immediate super re simul, & persona, itaut quamvis res pereat, non pereat Census, sed persona debeat illum solvere vel ex aliis bonis suis, vel ex ipsa persona sua, quæ potest aliquid suo labore acquirere, prout etiam fuerit conventum. Triplex hic Census consignativus jure naturæ licitus est,

concurrentibus debitis conditionibus; quamvis ex Bulla Pii V. solum permittatur Census realis, & quidem fundatus in sola re immobili, ut dicam.

IV. Secundo dividitur census in Fructuarium, & Pecuniarium: ille est jus ad fructus, puta ad vinum, oleum, &c.; hic est jus ad pecuniam.

V. Tertio dividitur ratione durationis in Temporalem, puta ad decennium; Vitalitium, qui scilicet durat tempore vitæ unius, vel plurium; & Perpetuum; Et hic subdividitur in Redimibilem, qui fit cum pacto de remendo, itaut possit censuarius, quando libuerit, restituere pretium acceptum a Censualista, & extinguere censum; & Irredimibilem, cui scilicet nullum pactum redemptionis adjicitur; & hic etiam a Pio V. prohibetur: Quare ubi recepta est Bulla ista Piana, celebrandus est juxta conditiones Bullæ; vel si Bulla recepta est juxta aliquas tantum conditiones, juxta illas celebrandus est; ubi vero ea Bulla non est recepta, celebrandus est juxta consuetudinem locorum, dummodo talis consuetudo juri naturali, aut Divino non repugnet.

VI. Dubitatur, An census personalis sit usurarius? Affirmant Navar., Lopez, Molin. disp. 387., & alii apud Pal. punct. 11. Sed communissime negant, quia quamvis videatur esse mutuum palliatum, inquantum intenditur lucrum ultra sortem, tamen revera habet rationem contractus venditionis, & emptionis juris ad annuas pensiones. Quod probatur Primo, quia sicut olim Ecclesiæ debebantur decimæ personales, ex labore scilicet, aut ex negotiatione personæ provenientes, ita possunt pensiones personales deberi ratione emptionis: Secundo, si potest emi jus ad pensiones annuas super re frugifera, quidni etiam super persona frugifera, & industriosa? Quod si ad securitatem exi-

gatur hypotheca, certo pretio majori tale jus emi deberet.

ARTICULUS II.

De Conditionibus jure naturali requisitis, ut Census sit licitus, & non usurarius.

- I. Jure naturali requiritur ad contractum census, quod pretium sit justum spectatis spectandis; quod sit super re fructifera, & quod fundetur in re propria non habente jus impeditum.
- II. Census perpetuo irredimibilis jure natura non est illicitus, dummodo majori pretio ematur.
- III. Potest censuarius obligari, ne vendat alteri rem censui subjectam, dummodo tale onus compensetur.
- IV. Tributum, quod ex fundo debetur Principi, solvendum est a Censuario; at expensa pro scriptura census solvenda sunt a censitore.
- V. Potest pariter jure natura fieri census, cum pacto, quod pereunte hypotheca speciali, succedat alius fundus, aut ipsa persona censuarii, compensato tamen hoc onere.
- VI. Si tota domus, super qua fundatus est census, corruat, census extinguitur est, quamvis ea reedificetur; secus vero si corruat per partes.
- VII. Usu receptum est, quod censuarius assecuret Censitorem, non quidem pro casibus fortuitis, sed, ut si forte res censui subjecta deprehendatur esse alterius, tunc altera succedat; Sicut etiam si fuerit Censuarius in mora ad solvendum, aut reddatur impotens.
- VIII. Num possit in censu apponi poena legis commissoria, sicut apponitur in Emphyteusi?
- IX. Quomodo possit esse justus, & ex natura rei licitus census redimibilis ex parte emptoris? Si Census

fit utrinque redimibilis, majus est onus compensandum in emptore, quam in venditore.

- X. Census vitalitius personalis quonam pacto ex natura rei sit licitus? Num, & quanam via prohibeatur a Bulla Piana?
- XI. Num sit licitus ex natura rei tam Census realis, quam personalis ex utraque parte redimibilis?

I. **C**ertum est apud Doctores, Primo requiri ad valorem Census ex natura rei intentionem contrahentium, quod scilicet ematur, & vendatur tale jus. Secundo, requiri pretium justum, quod scilicet lege taxatum est, vel communi prudentium aestimatione, spectato periculo, & incommoditate exigendi pensiones, vel quod pereat res, super qua fundatur, spectato etiam incommodo, quod emens subire potest, si sibi restituatur pretium. Quare sicut quando res emitur cum pacto de reemendo ad arbitrium solius venditoris, potest res emi quarta parte minoris, quam valet, ut supra diximus ex Hurtad., & aliis, ita in Censuratione talis tantum oneris in e mente, quando ager valens centum fructificat quotannis quatuor, potest centum aureis emi jus ad quinque quotannis, seu potius octoginta aureis potest emi jus ad illa quatuor. Nec potest res censita ferre regulariter minores fructus, demptis expensis, quam sit pensio; potest tamen majores fructus reddere, ut ostendit consuetudo; possum enim emere decem tantum a fundo, qui reddit quindecim. Tertio requiritur jure naturæ, ut Census in re fructifera fundetur. Quarto debet fundari in re propria non habente jus impeditum, cum nemo possit alteri tradere jus, quod non habet, vel habet impeditum; Unde Maritus non potest subijcere censui dotem uxoris absque

illius consensu; quia non est illius dominus; Nec uxor id potest, quia dotis dominium habet impeditum, cum eius administratio spectet ad maritum. Quinto, ut si res censita pereat, vel fiat sterilis absque culpa censuarii, cesset census ad ratam; nam res domino perire debet. Demum, ut quodcumque novum onus venditori imponitur, debita mercede compensetur.

II. Quæritur nunc primo: An census perpetuo irredimibilis sit jure naturæ illicitus?

Respondeo cum communi negative, dummodo majori pretio ematur, cum tollatur a censuario facultas redimendi suam obligationem: Quare sicut res, quæ valet centum, cum pacto de retrovendendo in favorem venditoris potest emi quarta, vel tertia parte minoris, videlicet septuaginta quinque, & sine hoc pacto potest emi centum, quantum valet; ita census, qui quando est redimibilis ad arbitrium censuarii, emitur verbi gratia septuaginta quinque, si constituatur irredimibilis, debet emi centum, propter onus additum venditori, ut notat Bonac. num. 40.: Qui etiam advertit, quod quando censuarius vult redimere censum, debet id manifestare Censitori per duos menses antequam redimat, qua manifestatione facta, potest censitor intra annum dumtaxat repetere pretium census a censuario licet invito, cum ea sit juris dispositio.

III. Quæritur secundo: An possit censuario imponi onus, ne vendat rem censui subjectam?

Respondeo, posse id ex natura rei fieri, modo tale gravamen compensetur ad æqualitatem; censuarius enim, cum sit suæ rei dominus, non prohibetur ex vi census, ne suam rem alienet, itaut transferat alteri dominium simul cum obligatione solvendi ex illa annuas pensiones; Unde si obligatur

ex pacto ad non alienandum, debet tale onus compensari; Non secus ac si obligaretur ad solvendum censitori laudemium, seu quinquagesimam, vel aliam partem rei, quoties voluerit illam alienare; Sicut obligatur solvere laudemium Emphyteuta domino proprietario in recognitionem domini directi, quoties alteri vendit jus suum emphyteuticum, quod in re proprietarii habet, ut suo loco dicemus.

Notandum hic etiam, quod si censuarius vult aliis vendere rem, debet prius monere censualistam, an velit illam sibi eodem pretio emere, eumque aliis præferre debet; Quod si censuarius de hoc non admonet censualistam, potest hic ex Azor. annuam pensionem ab Emptore exigere, vel rem emere sibi; par enim est, quod possit illam exigere ab emptore, cum quo nullum inicit contractum.

Quod si rem censuarius vendidit divisim pluribus, admonito censualista, dubium est apud Doctores, an hic exigere possit pensiones a singulis in solidum, an vero pro rata? Bonac. putat, quod pro rata, cum Rebel., & aliis; Navar. vero cum Molin., quod in solidum, quia æquitas non postulat, quod Censitor reportet incommodum exigendi censum a multis.

IV. Notandum etiam, quod onus solvendi tributum, quod ex fundo solvi consuevit Principi, spectet ad Censuarium, qui est dominus fundi; onus vero solvendi expensas pro scriptura census, & ejus expeditione pertineat ad censitorem; quia scriptura fit in commodum emptoris ad ostendendam, & comprobanda jura illius, & ideo apud ipsum remanet.

V. Quæritur tertio: An licitus sit census cum pacto, quod censuarius teneatur ad pensionem, etiam perente, vel reddita inutili re, super qua fundatus est?

Re-

Respondeo cum Sal. disp. 33. jure naturæ esse licitum hoc pacto, ut fiant quasi duo contractus, alter census, alter Assecurationis; itaut pereunte re, obligatio ad annuas pensiones remaneat in aliis bonis; immo etiam in ipsa persona, unde census realis evadat personalis: Ratio est, quia sicut potest census imponi cum pacto, quod pereunte una re succedat alia res, ita potest etiam succedere persona: Requiritur tamen Primo, ut persona sit fructifera, itaut aliquid sua industria lucrari possit: Secundo, ut talis obligatio justo pretio compensetur.

VI. Advertendum etiam, quod si res pereat culpa Censuarii, hic tenetur ad restitutionem, ut patet; Si vero sine sua culpa corruat, verbi gratia, domus, super qua fundatus est census; Vel corruit tota, & extinctus est census, non facta assecuratione dicta; quamvis ex eadem materia reedificetur altera domus, quia non est amplius eadem: Vel corruit domus per partes, & per partes reedificatur, & quia perseverat eadem moraliter, debetur pensio ex illa.

VII. Quæritur quarto; An possit censitor petere fidejussionem, seu assecurationem census empti, itaut si res vendita sit aliena, vel alteri censui sit subjecta, res posterius supposita cedat in locum prioris, & si venditor census sit hic & nunc impotens, vel in mora ad solvendum, possit emptor ad alia bona se convertere?

Respondeo affirmative, quia hoc spectat ad servandum emptorem indemnem, & usu receptum est, ut notat Rebel. & Salon., quod hujusmodi fidejussio fiat non aucto pretio, quamvis pactum fidejubendi sit pretio æstimabile. Ratio est, quia censitor habet jus consulendi suæ indemnitati per fidejussores; Nec est eadem ratio obligare censuarium ad casus fortuitos, ita ut re pereunte, vel facta

infrugifera, teneatur ad pensiones; hæc enim est quædam obligatio, ad quam nullum jus habet censitor.

VIII. Quæritur quinto: Utrum possit censui addi pactum legis commissoriæ, seu quod si censuarius pensionem non solvat per biennium, vel triennium, incidat in commissum, seu rem censui subjectam amittat in penam negligentia?

Respondeo negative, nam, ut supra diximus, pœna debet esse proportionata culpæ; in hoc autem casu etiam si censuarius non solveret pensionem culpabiliter, adhuc pœna hæc esset excessiva; ergo non licet, ut advertunt Trullenc dub. 7., & Bonac. num. 38.: Esto in emphyteusi verum sit, quod si per biennium non solvatur culpabiliter pensio, amittatur res emphyteutica Ecclesiastica; & laica amittatur, si per triennium non solvatur pensio, ut notat Hurtad. diff. 13. Et quidem probabilius ante sententiam judicis; idque ratione conventionis talis contractus. Nihilominus ex natura rei, & seclusa lege positiva potest fieri pactum de solvenda aliqua pœna proportionata, si culpabiliter pensiones non solvantur; sicut etiam de solvendo damno emergente: Immo tale onus amittendi rem censui subjectam, si non solvantur pensiones, potest etiam ex natura rei apponi, dummodo justo pretio compensetur, ex Hurt. diff. 7. Quare universim, ut contractus census sit licitus ex natura rei, nihil aliud requiritur, quam æqualitas inter censum, & pretium; & quod si in contractu census superaddatur novum onus emptori, illud compensetur diminutione pretii, si vero imponatur venditori, compensetur augmento pretii.

IX. Unde sequitur, verum esse, quod docet Less., Laym., Molin. contra Sot., Rebel. apud Hurtadum, videlicet licitum esse, & non usurarium ex natura rei

rei Censum redimibilem etiam ex parte emptoris; itaut possit emptor etiam nolente venditore cedere illi jus ad pensiones, & repetere pretium suum; dummodo pretio majori ematur ad compensandum tale onus venditoris, quod est extra naturam Censui: Sicut etiam quando Census ex parte solius venditoris est redimibilis, (ut debet esse ex Bulla Pii V.) compensari solet tale onus emendo pretio minori: Quod si ex parte utriusque est redimibilis, pretio medio emendum est; Advertendo tamen, quod in hoc casu majus est onus venditoris, quod non semper habet paratum pretium ad illud restituendum, quam emptoris, quippe qui semper potest jus ad pensiones cedere; unde tale onus pretio majori compensandum est. Si demum sit ex utraque parte irredimibilis, onus videtur esse majus in emptore, quam in venditore; quia emptor patitur difficultates in exigendis pensionibus, praesertim si vendatur alicui Magnati res subiecta Censui, quam ipse nolit emere; quae difficultas non habetur ex parte venditoris, quippe qui ex pretio census, quod sibi restituitur, poterit aliquod praedium emere.

X. Queritur sexto: An Census personalis vitalitius sit validus jure naturae?

Respondeo cum Bonac. num. 17. esse licitum concurrente justo pretio, ita scilicet ut Censuarius vel ad vitam suam tantum, vel ad vitam alterius teneatur solvere pensiones, & non amplius: Ad eum modum, quo potest stabiliri in Censu, quod pensiones solvantur ad determinatum tempus, puta ad decennium, vendendo Censum, seu jus ad pensiones minoris, quam si esset perpetuus, seu augendo jus ad pensiones; nam si emitur centum, verbi gratia, jus ad decem quotannis in perpetuum, jus ad decem quotannis per decennium tantum, deberet, verbi gratia emi sexa-

ginta, itaut pro centum ematur jus ad sexdecim quotannis. Quare eadem ratione potest stabiliri Census vitalitius, taxando pretium, perinde ac si Censuarius in vita deberet perdurare dimidium temporis, quo potest moraliter ejus vita perdurare: Verbi gratia, si debeat stabiliri Census super persona habente quadraginta annos, & hic probabiliter usque ad sexaginta annos possit vivere, debet dividi hoc tempus viginti annorum, & ita stabiliri Census, perinde ac si deberet perseverare onus solvendi pensiones per decennium tantum: Hoc pacto uterque exponitur aequo lucro, & damno; atque adeo si quando Census est perpetuus, potest pro centum emi jus ad decem, ad hanc proportionem instituentus erit Census vitalitius; & ideo habens quadraginta annos, probabiliter victurus usque ad sexaginta, si velit constituere Censum personalem vitalitium, potest pro centum emere jus ad sexdecim, quoad vixerit, juxta opinionem Molin. apud Bonac.

Nec placet opinio aliorum apud eundem, qui putant cum Covar., univrsim posse stabiliri Censum ad rationem unius pro sex, & cum Garz. ad rationem unius pro septem, & cum aliis ad rationem unius pro decem; quia debet examinari, num vita talis hominis sit probabiliter multum, an parum perduratura, & major debet esse pensio, quo brevius est perduratura.

Notat hic Hurtad; diff. 8. ex Filliuc, etiam post Bullam Pii V. prohibentis Censum personalem, posse hujusmodi Contractum vitalitium celebrari, itaut non habeat rationem Censui, sed sit Contractus innominatus, quo persona pro pecunia sibi data obligetur ad aliquam summam quotannis pro sua vita, non tanquam ad pensionem ex persona fructifera, sed tanquam ad partem solutionis summae acceptae,

attento periculo solvendi plusquam accepit, vel minus, ob incertitudinem vitæ personæ assignatæ; Ut si persona, quæ potest vivere probabiliter viginti alios annos, det alii centum cum onere, quod solvat decem, vel duodecim (idque ratione lucris cessantis) quoad vixerit, immo posset etiam quatuordecim, verbi gratia, vel quindecim, si pariter etiam ineat Contractum trium cum mercatore.

XI. Quæritur septimo: An licitus sit Census utraque ex parte redimibilis? Respondeo, multos cum Sot., Navar. negare apud Dicastil. & Trull., quia videtur habere rationem mutui; Alii tamen concedunt cum Less., Valent., Molin. disp. 377. apud Sal. dub. 25.; quia pereunte re censita perit jus ad pensiones, & ad repetendum debitum; quod non haberetur, si esset mutuum: Quare Census realis utrinque redimibilis videtur esse similis Contractui, qui dicitur *Godere a Godere*; quando scilicet, ut diximus quæst. 3. art. 2. num. 12. fit emptio, verbi gratia, domus cum pacto retrovenditionis, & deinde eadem domus locatur eidem venditori: Si vero Census hic utrinque redimibilis sit personalis, est pariter licitus, sed non consulendus propter periculum usuræ; non est tamen revera usurarius, quia pereunte persona non potest pretium suum Censitor ab hæredibus repetere, sicut posset, si esset mutuum, ut ostendimus quæst. 3. de Usura art. 4. num. 7.

ARTICULUS III.

De Conditionibus jure positivo requisitis ad Contractum Censuum.

- I. Olim Martinus V., & Calixtus III. plura requirebant circa Contractum Censuum, prout in Germania solebat institui.
- II. Nicolaus V. approbavit hunc Con-

tractum, prout in Regno Neapolitano, & Sicilia celebratur, sub quatuor præsertim conditionibus.

- III. At Pius V. in celebri sua Bulla decrevit usurarium esse talem Contractum, si deessent decem conditiones. Et communius docent etiam in foro conscientia esse invalidum, & usurarium deficientibus his conditionibus, ubi Bulla est recepta.
- IV. Debet primo constitui Census super re fructifera, & certis finibus designata, qua pereunte Census extinguatur; quamvis alia bona soleant tanquam hypotheca generalis addi solum ad securitatem solutionis.
- V. Debet secundo pretium Censuum solvi pecunia numerata coram Notario, & Testibus. Quid si in pretio detur lesio, num debeat diminui pensio, an debeat pretium augeri?
- VI. Debent tertio pensiones in pactum deduci, quæ aut in fine anni, aut singulis semestribus solvantur; Et in loco ubi fuerit convenium, dummodo non addatur novum onus Censuario.
- VII. Debet quarto deobligari Censuarium a casibus fortuitis, nec obligari, ut reddita infructifera aut totaliter aut partialiter hypotheca speciali, alia substituantur. Quid si talis hypotheca specialis nonnullis dumtaxat annis fructum non ferat?
- VIII. Debet quinto non posse impediri Censuarium, quominus alteri vendat rem Censui subjectam; Nec si vendat, debeat laudemium solvere.
- IX. Debet sexto Censuarium, si velit rem censitam vendere, monere Censitorem, & per mensem illum expectare, ut deliberet, si velit aliis præferri.
- X. Debet septimo excludi pactum, quo Censuarium non solvens præfixo tempore pensiones obligetur ad interesse. At expensa necessaria ad exten-

gendas pensiones à debitore culpabiliter moroso exigi poterunt; Sicut etiam probabiliter lucrum cessans intrinsecum, quamvis non extrinsecum.

- XI. Debet octavo ex pensionibus non solutis non posse novus Census fundari, aut idem augeri.
- XII. Debet nono Census esse redimibilis, dummodo antea per bimestre denunciatur Censitori, quod Census redimendus sit. Putant nonnulli, Census irredimibiles non vetari, si majori pretio emanant, Census redimibilis emi poterit tertia, vel quarta parte minoris, quam valeat. Non vetatur in Bulla pactum, quod Census non possit per partes redimi.
- XIII. Debet denique pretium ab initio statutum Censui non posse a Censitore vendi minori pretio, nisi forte census evaserit illiquidus, aut non facile exigibilis.
- XIV. Universim pretium Census iustum desumendum est ex praxi timoratorum cujuscumque regionis.

I. **T**res extant Bullae circa Contractum Census. Prima est Martini V. pro Germania approbata a Calixto III., in qua decernit Pontifex, Primo, quod Census constituatur super certa re, quae sola maneat obligata ad pensiones; Secundo, quod solvatur pretium Census pecunia numerata; Tertio, quod possit libere venditor redimere Censum etiam per partes; Quarto, quod re illa casu perente pereat Census; Quinto, quod pensiones solvendae non superent fructus rei Censui subiectae. Notat tamen Hurtad. cum Less., Molin., Sot., contra Lopez, & Mirand., quod dicti Pontifices in ista Bulla nihil prohibeant, aut praecipiant, sed solum approbent Censum sic institutum in Germania.

II. Secunda Bulla est Nicolai V., quae ex Hurtad. eodem modo approbat Censum institui solitum in Regno Neapolitano, & Siciliae cum iis quatuor conditionibus; Primo, quod Census instituat super re certa specialiter, & generaliter super omnibus bonis; Secundo, quod apponatur pactum de retrovendendo eodem pretio. Tertio, quod non fiat ultra decem pro centum; Quarto, quod pro securitate possint apponi pacta, & poenae.

III. Tertia Bulla est Pii V., quae habetur apud Molin. disp. 389., statuentis plures condiciones in Censu, itaut sine illis celebratus habendus sit usurarius in iis Provinciis, ubi ea Bulla est recepta. Aliqui tamen cum Dian. part. 1. tract. 8. resol. 44., Sal., Navar., Less., Azor., Molin., Tambur. hic putant, solum in foro exteriori reputandos esse usurarios, si non desint ea, quae jure naturali requiruntur, quia ex praesumptione fraudum eas condiciones Pontifex appofuit; Unde cessantibus omnibus fraudibus, & dolis, cessat obligatio in conscientia talis legis. Sed communius Hurtad. diff. 8., Trull. dub. 3., Faustus, Salon., Bonac. num. 43., & alii apud eundem Dian. loc. cit. putant, etiam in foro conscientiae talem Contractum sine iis conditionibus celebratum esse invalidum, & foeneratitium; unde pensiones computandae sint in extinctionem fortis principalis; Et ratio est, quia quamvis non sit injustus, & usurarius ex natura rei, est tamen talis ex jure positivo illum prohibente ob periculum usurae, & iniustitiae: Praeterquam quod omnis Contractus celebratus sine forma substantiali a jure requisita invalidus est, & in foro conscientiae non obligat; ut communius Doctores docent: Condiciones a Pio V. requisitae sunt hujusmodi.

IV. Prima est, ut constituatur Census

sus super re immobili fructifera ex natura sua, & certis finibus designata. Unde excluduntur Censui personales, etiam si cum hypotheca celebrentur, (quicquid in contrarium dicant Navar., & Lopez apud Hurtad., putantes loqui Pontificem tantum de Censu reali, quod scilicet debeat super re immobili fundari, & praescindere a Censu personali.) Notandum tamen, reputari rem immobilem non solum agrum, domum, &c., sed etiam vectigalia, & officia perpetua, & Censui perpetuos irredimibiles; immo etiam redimibiles, ex Hurtad., Bonac., Rebel. contra Molin., & Azor. disp. 189. Notandum etiam, quod quamvis res immobilis debeat esse nominatim designata, ut excludantur Censui institui super omnibus bonis, hoc tamen non tollit, quominus praeter rem, aut res nominatim designatas, possint etiam addi omnia alia bona tanquam hypotheca ad securitatem solutionis pensionis. Quamquam pensio non duret, nisi quousque durat hypotheca specialis, seu res, super qua nominatim est imposita.

V. Secunda conditio est, quod Censui ematur pecunia numerata, praesentibus Testibus, & Notario: Unde si pars tantum pretii solvatur numerata pecunia tempore Contractus, pars tantum pensionis correspondens debetur.

Dubium est, Num qui laesus est in pretio justo Censui, verbi gratia accipiendo quinquaginta pro Censu valente centum, teneatur solvere tantum partem pensionis, verbi gratia quinque, an vero integram pensionem, puta decem, ita tamen ut Censitor teneatur supplere, seu restituere defectum pretii, & omne lucrum cessans, & damnum emergens Censuario ex defectu iusti pretii?

Respondeo, Molin., & Sal. putare, quod teneatur tantum ad partem;

Pars IV.

Less. vero, Bonac. num. 22., & alii putant, quod possit Censualista integram pensionem percipere, quia non laesit Censuarium in pensionibus, sed in pretio Censui, atque adeo solum tenetur hoc ad aequalitatem reducere; sicut qui emit agrum pretio diminuto, fit dominus totius agri, quamvis teneatur pretium ad aequalitatem reducere. Neque dicas; ita se habet totum ad totum, uti pars ad partem, ex leg. *Qua de toto*, &c.; Nam haec lex intelligenda est, quando pars tantum pretii, de quo fuerat conventum inter contrahentes, fuerit diminuta, non vero quando pretium conventum fuit diminutum.

VI. Tertia conditio, quod pensiones in pactum deducantur, & quod non obligetur Censuarium ad solvendas pensiones anticipato; non enim ad id tenetur ex natura Contractus: Quare debet pensiones solvere aut in fine anni, aut pro rata temporis, vel ut moris est, ex Sal. disp. 42., singulis semestribus.

Rogabis, Ubinam solvenda sit pensio?

Respondeo non posse obligari Censuarium, ut suis expensis solvat pensionem in domo Censitoris; cum id etiam sit onus extra naturam Contractus: Quare Censuarium tenetur pensionem solvere in loco, ubi fuerit conventum, modo conventio non fuerit onerosa, ut fuit Bonac. disp. 1. quaest. 3. de Restitutione.

VII. Quarta, ne obligetur Censuarium ad casus fortuitos, hoc est ne obligetur ad pensionem, si res Censui subjecta praeter suam culpam evadat infructifera: Quamvis enim possit Censitor petere assecurationem, vel fidejussionem, itaut si una res Censui subjecta reperiat aliena, succedat alia; non potest tamen petere, ut si una res evadat infructifera sine culpa Censuarii, succedat alia; nec potest petere,

M

tere,

tere, quod si evadit res infructifera, aut perit secundum partem, adhuc integra pensio solvatur.

Dubium tamen est, An iis annis, quibus res censita nullos fructus affert ex casu fortuito, adhuc teneatur Censuarius solvere integram pensionem: Verbi gratia, si domus, in qua Censu est collocatus, propter pestem, aut bellum non possit habitari aliquo anno?

Respondeo, Molin. disp. 390. cum Less. putare, quod iis annis non debeat pensio: Ratio est, quia Censu realis est emptio juris ad recipiendam partem fructuum, quos res censita quotannis reddit; ergo pereuntibus aliquo anno fructibus vel totaliter, vel partialiter, perit eo anno pensio vel totaliter, vel partialiter. Sed communius censent cum Bonac. num. 27., Rebel., Navar., quod debeat pensio, nisi res censita multis annis sit infructifera; quia ea est communis praxis; & quia Censu non est jus ad ipsos numero fructus; alioquin semper pensio deberet esse ejusdem rationis cum fructibus illius anni, nec posset Censuarius vendere fructus invito Censitore; sed est jus ad pensionem ex fructibus, quos solet res censita producere. Quod si culpa Censuarii pereat res, aut reddatur infructifera, adhuc tenetur hic pensionem solvere, ut putant Bartol., & Medin.; Vel, ut putat Navar., Rebel., Sal., Less., tenetur Censuarius solvere pretium, & interesse lucris cessantis, & damni emergentis, cum non debeat pati damnum Censitor ex culpa Censuarii.

VIII. Quinta conditio, ut non privetur Censuarius facultate vendendi, aut donandi rem censitam; nec si vendat, teneatur solvere Censitori laudemium; quod alicubi est quinquagesima, alibi trigesima, & in aliis locis alia pars rei alienatae.

IX. Debet tamen, (ut habetur in

sexta conditione,) Censuarius volens vendere rem censitam monere Censitorem, num velit ipse illam emere eodem pretio, ut aliis praeferatur, expectarique debet ejus deliberatio per mensem ex Bulla.

X. Septima, ut non fiat pactum, quo Censuarius existens in mora, seu non solvens pensionem constituto tempore teneatur ad interesse lucris cessantis, vel ad Cambium, vel ad aliam poenam, nec ad salaria, seu expensas medio juramento creditoris liquidandas. Ratio est, quia vult Pontifex tollere occasionem damni, & injuriae, qua opprimuntur Censuarii non potentes solvere. Verum, ut notat Molin. disp. 390., & Hurtad., non prohibet Pontifex exigere expensas rationabiles, & moderatas factas ob moram debitoris culpabilem a creditore ad recuperandam pensionem; quia hoc debetur jure naturae, sed solum vetat exigere quicquam aliud virtute pacti superadditi: Nec vetat exigere interesse lucris cessantis intrinseci; ut si pensio solvenda esset in tritico, tempore, quo valebat duos aureos, & erat tunc vendendum a creditore, deinde solvatur tempore, quo valet unum aureum; Etenim hoc interesse lucris cessantis intrinseci ex natura rei debetur; solum vetat exigere interesse lucris cessantis extrinseci, ut si mercator pensionem illam negotiaturus esset.

XI. Octava conditio, quod ex pensionibus non solutis, aut non solvendis non augeatur Censu, nec novus creetur: Quamvis non prohibeat Pontifex, quod ex pensionibus jam solutis possit numerata pecunia novus Censu creati, aut idem augeri.

XII. Nona, quod nunquam possit Censitor repetere pretium, sed semper liberum sit Censuario Censum redimere, restituto pretio: Quamvis debeat id Censitori antea per bimestre denunciare, qua denunciazione facta potest

potest Censitor intra annum compellere Censuarium ad pretium solvendum, redimendumque Censum. Navar. tamen, Valent., Less., & alii apud Bonac. contra Rebel., & Sal. putant non prohiberi Censum irredimibiles, dummodo majori pretio emanentur; alioquin damnandi essent innumeri Prælati Ecclesiastici, qui percipiunt Censum perpetuos, in quibus constituti, & fundati sunt tituli Beneficiorum; ut notat Bonac.: Qui addit, Censum redimibiles emi posse quanti res valet, detracta tertia, vel quarta parte ob gravamen redimendi in gravamen venditoris appositum; Verbi gratia, si res censita valeat centum quinquaginta, & reddat quotannis septem, vel octo aureos, potest creari super illa Censum redimibilis centum aureorum, vel centum & decem; Si tamen Censum esset irredimibilis, debet res censita emi, quanti valet, videlicet centum quinquaginta; aliquando tamen minoris, verbi gratia centum quadraginta; quia revera plus est habere plenum rei dominium, quam habere solum jus percipiendi certam pensionem, quam res illa reddit. Notaturque pariter hic Bonac. ex Molin., Sal., Reginald., & aliis contra Navar., posse ex vi Bullæ in Censu apponi pactum, quod non redimetur per partes; alioquin emptor damnus pateretur recipiendo pretium per partes, immo majus damnus pateretur, quam Censuarius ob gravamen suum.

XIII. Decima, quod pretium semel Censui constitutum non possit minui, vel augeri ob varias temporum, aut contrahentium qualitates; Sed reddendum est emptori æquale pretium illi, quo ab initio fuit emptus. Non videtur tamen negandum, quod Censum, qui non est liquidus, nec potest absque laboribus exigi, possit pretio minori emi, ex Less., Molin., Bonac.; Solum enim prohibetur, quod Cen-

sus emptus, verbi gratia, centum aureis, deinde aliis vendatur alio pretio, idque ad vitandas oppressiones, quas Censuum emptores facere solent, emendo Censum vili ab indigentibus pecunia, & illos revendendo majori pretio.

XIV. Pretium autem Censum in Regno Castellæ statutum a Philippo II. anno 1563. apud Sal. dub. 12. est pro uno quatuordecim, atque adeo nonaginta octo pro septem singulis annis: In Regno utriusque Siciliæ statuit Nicolaus V., ne minoris ematur, quam decem pro uno, seu non pluris solvantur quam decem pro centum: Philippus tamen Secundus videns crevisse sic emptores, statuit pro Sicilia quinque pro centum. Pro Germania etiam Carolus V., & Clemens VIII. pro statu Ecclesiastico auxerunt pretium Censum. Videndum tamen quid in unaquaque Regione statutum sit, quidque ferat praxis, & judicium prudentium, & timoratorum.

In Italia, ut habet Sal. dub. 22. ut plurimum septem emuntur pro centum, & nunc temporis minoris; In Gallia octo cum dimidio; Et undecim, & duodecim pro centum, ubi viget negotiatio; quia pecunia præsens ibi multum æstimatur, & Censum minoris; unde hujus pretium vilescit.

A R T I C. U L T.

Expediuntur, quæ supersunt de Censibus.

- I. *Pii V. Bulla non obligat, ubi non est recepta. Num in Regno Neapolitano recepta sit?*
- II. *Præscriptio militat etiam in Censibus adversus jus, quod habet Censitor exigendi pensiones.*
- III. *Immemoralis continuatio solvendi pensiones vim habet causæ, & tituli, itant debeant continuari.*

M 2 VI. Ia

IV. In dubio num res sit censuaria, an emphyteutica, censenda potius est esse censuaria.

V. Si dubitatur vero, num Census sit redimibilis, an irredimibilis, censendus redimibilis.

I. **Q**uæritur primo: An Bulla Pii V. omnes obliget?

Respondeo illam non obligare, ubi non est recepta; Nam in Cap. *Si quando, De rescriptis*, dicitur, Quando mandata, aut literæ Apostolicæ ad aliquorum Prælatorum, vel Principum manus pervenerint, integrum esse, si aliqua incommoda judicentur continere, Pontifici indicare, ut sua revocatione, & moderatione providere dignetur; Si autem taceat, censetur revocare, quia petitioni annuere, & consentire videtur. Sal. autem dub. 6. docet, in Regno Neapolis citra, & ultra Pharus non esse receptam: Nec est recepta Matrili; Rex enim dixit in comitiis habitis Matrili anno 1583. non esse receptam hanc Bullam, sed instantias necessarias Pontifici factas esse: Sicut autem per desuetudinem leges non amplius obligant, ita per non acceptationem; quamvis peccet qui sine causa illas non acceptat; proscripta siquidem est ab Alex. VII. thesis 28., quæ habet: *Populus non peccat, si absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam*. Verum quidem est, quod Pontifex possit omnes obligare lege sua, etiam si ea non acceptetur; cum non a Communitate, ut Principes civiles, & Reges, sed a Christo Domino habeat vim condendi leges; Suavitas tamen Ecclesiæ postulat, ut nolit Pontifex populum obligare, quando legem ex justa causa non acceptat; Et hac de causa in Gallia non obligat Tridentinum quoad leges positivas ibi non acceptatas, quam-

vis non possit non obligare omnes quoad dogmata, quæ in eo continentur.

II. Quæritur secundo: An in Censibus præscribi possit contra jus, quod habet Censitor exigendi pensiones; i-taut si spatium, verbi gratia, quadraginta annorum non sit soluta pensio bona fide, non amplius debeatur?

Respondeo cum Vega, & aliis apud Sal. dub. 45. affirmative. Ratio est, quia ex leg. *Omnes*, Cod. de *Præscriptione triginta, vel quadraginta annorum* habetur, quod omne jus sive publicum, sive privatum præscriptione extinguitur quadraginta annorum spatium, & intervallo; quod etiam in reditibus annuis procedit, ex leg. *Eos*, Cod. de *Usuris*.

III. Eodem modo solutiones factæ a tempore immemoriali, quamvis nullam causam contineant, jure præscriptionis inducunt obligationem, ut in posterum fiant; quia illa immemoralis continuatio vim habet causæ, & tituli ex Covar.: Si vero sint factæ per tempus non immemorabile, non valent ad inducendam obligationem titulo præscriptionis saltem in foro animæ; quia forte datæ sunt ex benevolentia, vel ex alia causa, quæ non parit præscriptionem.

IV. Quæritur ultimo: Quid dicendum, quando dubitatur, sitne res censuaria, an emphyteutica? Sitne Census redimibilis, an irredimibilis?

Respondeo ad primum, censendam esse rem censuariam; quia Census minus gravat, quam emphyteusis; Nam res emphyteutica amittitur non soluta pensione per certos annos.

V. Ad secundum vero dico, censendam esse redimibilem, propter eandem rationem, quia odia restringi debent, & in ambiguis, quod minus est, eligitur.